ଦୀନକୃଷ୍ଣ ଦାସ କୃତ

ଆର୍ତ୍ତତ୍ରାଣ ଚଉତିଶା

ସମ୍ପାଦନା

ଶ୍ରୀ ବିଜୟ ଚନ୍ଦ୍ର ମହାପାତ୍ର ,
ବି. ଏ. ; ବି. ଇଡ୍. ;
ଡିପ୍ - ଇନ୍ - ବେଙ୍ଗାଲି

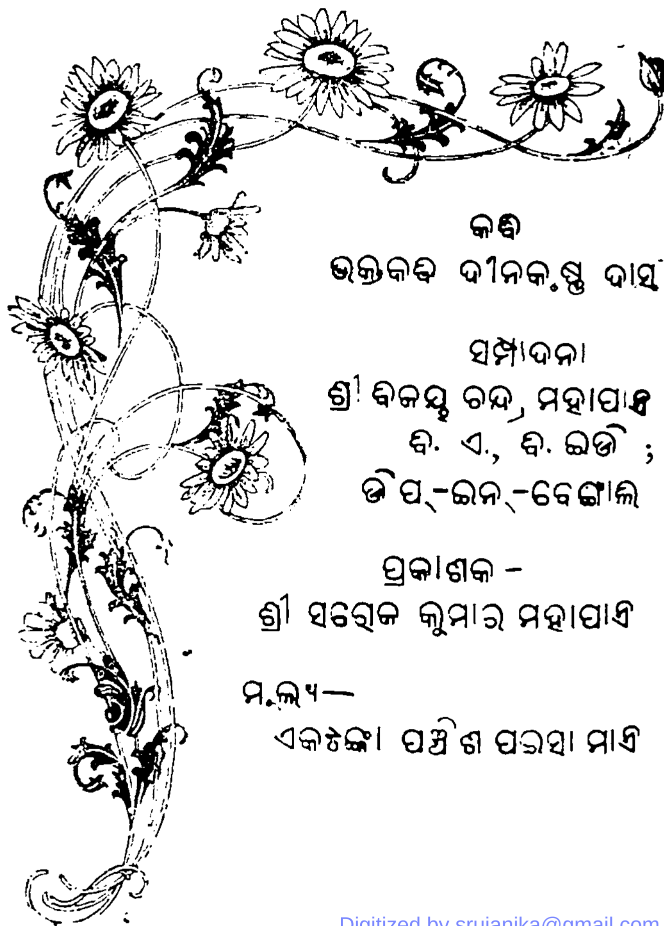
ଦୀନକୃଷ୍ଣ ଦାସ କୃତ

ଆର୍ତ୍ତତ୍ରାଣ ଚଉତିଶା

ସମ୍ପାଦନା

ଶ୍ରୀ ବିଜୟ ଚନ୍ଦ୍ର ମହାପାତ୍ର ,
ବି. ଏ., ବି. ଇଡି ;
ଡିପ୍-ଇନ୍-ବେଙ୍ଗାଲି

କବି

ଭକ୍ତକବି ଦୀନକୃଷ୍ଣ ଦାସ

ସମ୍ପାଦନା

ଶ୍ରୀ ବିଜୟ ଚନ୍ଦ୍ର ମହାପାତ୍ର
ବି. ଏ., ବି. ଇଡ୍ ;
ଡିପ୍-ଇନ୍-ବେଙ୍ଗାଲି

ପ୍ରକାଶକ -
ଶ୍ରୀ ସରୋଜ କୁମାର ମହାପାତ୍ର

ମୂଲ୍ୟ—
ଏକଟଙ୍କା ପଞ୍ଚିଶ ପଇସା ମାତ୍ର

ଡ଼କ୍ଟର ବେଣୀ ମାଧବ ପାଢ଼ୀ

ଏମ୍. ଏ. (ଓଡ଼ିଆ); ଏମ୍.ଏ (ସଂସ୍କୃତ),
ପି.ଏଚ୍.ଡ଼. (ଓଡ଼ିଆ); ଡ଼ି.ଲିଟ୍.;
ଏସ୍. ଇ. ପି; ପି. ଓ. ଏଲ୍.;
ଅବସର ପ୍ରାପ୍ତ ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରାଧ୍ୟାପକ
ବ୍ରହ୍ମପୁର ବିଶ୍ୱ ବିଦ୍ୟାଳୟ, ବ୍ରହ୍ମପୁର

ପଦେ ଅଧେ

ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଭକ୍ତ କବି ଦୀନକୃଷ୍ଣ ଦାସଙ୍କ ସ୍ଥାନ ଯେ ବହୁ ଉଚ୍ଚରେ, ଏହା ସର୍ବବାଦୀ ସମ୍ମତ । ତାଙ୍କ ରଚିତ ରସ କଲ୍ଲୋଳ କାବ୍ୟ ଓଡ଼ିଆ ରସ ସାହିତ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଯେପରି ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସ୍ଥାନର ଅଧିକାରୀ; ଆଉ ତାଙ୍କ ଚଉତିଶା ବା କୃପାସିନ୍ଧୁ ଜଣାଣ ସେହିପରି ଭକ୍ତି ସାହିତ୍ୟ ରୂପେ ଅନନ୍ୟ ସାଧାରଣ । ପ୍ରଥମଟି ରାଧାକୃଷ୍ଣ ପ୍ରେମ ସମ୍ବଳିତ ଏକ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଓଡ଼ିଆ କାବ୍ୟ ରୂପେ ପରିଚିତ ହେଲା-ବେଳେ ଦ୍ୱିତୀୟଟି କେବଳ ଚୌତିଶଟି ଓଡ଼ିଆ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣାଦି ପଦ ସମ୍ବଳିତ ଏକ କ୍ଷୁଦ୍ର ଜଣାଣ ମାତ୍ର । କିନ୍ତୁ ଏଥିରେ କବିଙ୍କର ଯେଉଁ ଆନ୍ତରିକ ଭକ୍ତିଭାବ

ଢାଗନ୍ତିକ ଯନ୍ତ୍ରଣାର ସଙ୍କେତ ମିଳେ, ସେଥିରୁ କବି କି ପ୍ରକାର ଅବସ୍ଥାରେ ପଡି ଜଣାଣଟି ଗାଇ ଯାଇଛନ୍ତି; ତାହା ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇପଡେ । କିନ୍ତୁ ଏଥିରେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ସର୍ବ ଶକ୍ତି-ମାନ୍ ବିଶ୍ୱ ସମ୍ରାଟ ରୂପେ ଚିତ୍ରଣ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଜଣେ ଦୁଃଖାର୍ତ୍ତ ଜନର ଦୁଃଖ ଦୂର କରିବାରେ ସେ କାହିଁକି ପରାଙ୍ମୁଖ , ସେଥିରେ ବିସ୍ମୟ ପ୍ରକାଶ କରିଯାଇଛନ୍ତି । ଭାଷା ଯେପରି ସର୍ବୋପଯୋଗୀ , ସେହିପରି କରୁଣ ରସା-ଶ୍ରୟୀ । ଥରେ ଆରମ୍ଭ କଲେ ଶେଷ ନ କରି ରହି ହୁଏ-ନାହିଁ । ଏଥି ଯୋଗୁଁ କ୍ଷୁଦ୍ରକାୟ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଏହାର ସ୍ଥାନ ଏତେ ଉଚ୍ଚରେ ।

କିନ୍ତୁ ଆର୍ତ୍ତତ୍ରାଣ ଚଉତିଶାର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ରୂପ ଛଡ଼ା ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ ଶ୍ଳୋକ ଆକାରରେ ଆଉ ଦୁଇଟି ରଚନା ପରିଦୃଷ୍ଟ ହୁଏ । ଗୋଟିଏ ସ୍ରଗ୍ଧରା ବୃତ୍ତରେ ଓ ଅନ୍ୟଟି ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳ ବିକ୍ରୀଡ଼ିତ ବୃତ୍ତରେ । ପ୍ରଥମଟି ଓଡ଼ିଆ ଚଉତିଶା ଢଙ୍ଗରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶ୍ଳୋକର ଆଦ୍ୟ ଅକ୍ଷର 'କ' ଠାରୁ 'କ୍ଷ' ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ରଖି ରଚିତ । ଦ୍ୱିତୀୟଟିରେ କିନ୍ତୁ ସେହି ନିୟମ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଯଦି ଚ ସେଥି-

ରେ ମଧ୍ୟ ଚୌର୍ବିଶଟି ଶ୍ଳୋକ ରହିଛି । ପ୍ରଥମଟି କଟକ ଗୌରୀଶଙ୍କର ପ୍ରେସରେ ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦର ବୋଷଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ୧୯୧୮ ମସିହାରେ ପ୍ରକାଶିତ ଏବଂ ଦ୍ୱିତୀୟଟି କୃଷ୍ଣମିଶ୍ର ଚଞ୍ଚଦ୍ରିଃ ନାମରେ ରମାକାନ୍ତ ମିଶ୍ରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବ୍ରହ୍ମପୁର ଶିରୋମଣି ପ୍ରେସରେ ହିନ୍ଦୀ ଅକ୍ଷରରେ ପ୍ରକାଶିତ । ଏଥିରେ ପ୍ରକାଶନ ବର୍ଷର ସଂଖ୍ୟା ଦିଆଯାଇ ନାହିଁ । ଏହାର କିନ୍ତୁ ଏକ ବିଶେଷତ୍ୱ ହେଲା, ଏଥିରେ ପଣ୍ଡିତ କୁଳମଣି ମିଶ୍ରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶ୍ଳୋକର ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ପ୍ରଦତ୍ତ ହୋଇ ଅଛି । ୧୯୧୮ ମସିହାରେ ପ୍ରକାଶିତ ଆର୍ତ୍ତତ୍ରାଣ ଚଉତିଶାର ଭୂମିକାରେ ପ୍ରକାଶକ ଶ୍ୟାମ ସୁନ୍ଦର ବୋଷ ଗ୍ରନ୍ଥ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମତାମତ ଦେବାକୁ ଯାଇ କହନ୍ତି— ସଂସ୍କୃତ ଆର୍ତ୍ତତ୍ରାଣର ପ୍ରଚୁର ବିଶେଷ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । କେହି ସଂସ୍କୃତ ଓ ଭାଷା ଉଭୟକୁ ଘନକୃଷ୍ଣ ଦାସଙ୍କ ରଚିତ କହନ୍ତି । କେହି ଅନ୍ୟ କବିଙ୍କ ସଂସ୍କୃତକୁ ଘନକୃଷ୍ଣ ଦାସ ଉଦ୍ଧାର କରି ଥିବାର କହନ୍ତି । କେହି ବା ଘନକୃଷ୍ଣ ଦାସଙ୍କ ରଚିତ ଉଦ୍ଧାର ଦୃଷ୍ଟିରେ ସଂସ୍କୃତ ରଚନା ହୋଇଥିବାର ଅନୁମାନ କରନ୍ତି ।

ଏ କଥା ପ୍ରକାଶକ କରିବାର କାରଣ ହେଉଛି— ଏଥିରେ ସନ୍ନିବିଷ୍ଟ ସ୍ରଗ୍ଧରା ବୃତ୍ତର ଶ୍ଳୋକ ମାନଙ୍କରେ ବ୍ୟବହୃତ ପଦାବଳୀର ସରଳତା ଓ ସାବଲୀଳତା ଦେଖିଲେ ଯେ କେହି ପାଠକ ପ୍ରଥମେ ସନ୍ଦିଗ୍ଧ ହୋଇ ପଡ଼ିବା ସ୍ୱାଭାବିକ । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ସେହିଁ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଛନ୍ଦ ମାଧ୍ୟମରେ-ଭାବବ୍ୟକ୍ତ ହୋଇ ଆଭିଜାଣ ଚଉତିଶା ଏ ଯାବତ୍ ପାଠକମାନଙ୍କୁ ଆକୃଷ୍ଟ କରି ଆସିଛି, ସେହିପରି ଏହି ଶ୍ଳୋକଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ ରଚିତ ହୋଇ ସମାନ ଭାବ ବ୍ୟକ୍ତ କରିବାରେ କୌଣସି ତ୍ରୁଟି ଦର୍ଶାଇ ନାହାଁନ୍ତି । ଫଳରେ ଓଡ଼ିଆ ଅନୁକରଣରେ ସଂସ୍କୃତ ନା ସଂସ୍କୃତ ଅନୁସରଣରେ ଓଡ଼ିଆ ପଦ୍ୟର ରଚିତ; ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରି ହୁଏ ନାହିଁ । ବିଶେଷତଃ ଦୁଇଟି ଯାକରେ ଆଦ୍ୟ ଅକ୍ଷରମାନ ' କ ' ଠାରୁ ' କ୍ଷ ' ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୋଇଥିବାରୁ ସେ ସନ୍ଦେହ ଅଧିକ ଘନୀଭୂତ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ପଣ୍ଡିତ କୁଳମଣି ମିଶ୍ରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଆବିଷ୍କୃତ କୃପାସିନ୍ଧୁ ବଦ୍ଧପ୍ରୋଃ ପାଇଁ ଏ ସନ୍ଦେହ କରିବାର କାରଣ ନାହିଁ, ଯେହେତୁ ସେଥିରେ ଥିବା ଶ୍ଳୋକ ମାନଙ୍କର ଅକ୍ଷର ନିୟମ ନାହିଁ । ଅକ୍ଷର ନିୟମ ନ

ଥିଲେ ଚଉତିଶା ବୋଲାଇବାର ପ୍ରୟୋଜନ ସୁଦ୍ଧା ନାହିଁ । ତା ଛଡ଼ା ଏ ଶ୍ଳୋକ ଗୁଡକରେ ଓଡ଼ିଆ ଛନ୍ଦରୁ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବାର ପ୍ରବୃତ୍ତି ବିନା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା ପରି ମନେ ହୁଏ ନାହିଁ । ଦୁଇଟି ସଂସ୍କୃତପଦ୍ୟର ତୁଳନାତ୍ମକ ବିଚାର କଲେ ମଧ୍ୟ ଏହା ୧୯୧୮ରେ ପ୍ରକାଶିତ ପଦ୍ୟାବଳୀର ସରଳତା ଓ ସାବଲୀଳତା ରକ୍ଷା କରିବାରେ ସମର୍ଥ ହୋଇ ପାରି ନାହିଁ । ଅନୁମାନ ହୁଏ, କେହି ଜଣେ ସସ୍କୃତ ପଣ୍ଡିତ ଆପଣାର ନିଜସ୍ୱ ପ୍ରଦର୍ଶନ ସକାଶେ ଜନପ୍ରିୟ ଚଉତିଶାଟିର ଅନୁବାଦ ମାତ୍ର କରି ଯାଇଛନ୍ତି ସତ୍ୟ ତ ଚୌତ୍ରିଶଟି ପଦ୍ୟର ଚୌତ୍ରିଶଟି ଅକ୍ଷରରେ ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ଯାଇ 'କ' ଠାରୁ 'କ' ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅକ୍ଷର ନିୟମରେ ସାତଟି ପଦ୍ୟ ରଚନା କରି ଅନ୍ୟ ଆଠଟିକୁ ସେପରି କରିବାରେ ସମର୍ଥ ହୋଇପାରି ନାହାଁନ୍ତି କିଂବା ଭୁଲି ଯାଇଛନ୍ତି; କହି ହୁଏନାହିଁ । କାରଣ ଙ , ଚ , ଠ, ଡ ଢ଼,ଧ , ନ ଓ ଷ ଅକ୍ଷର ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଗୁଡକରେ ଯଥାବିଧି ନିୟମ ରକ୍ଷା

କରନ୍ତନ୍ତି । ଏ ସବୁକୁ ଆଦ୍ୟାକ୍ଷର କରି ସ୍ରଗ୍ଧରା ବୃତ୍ତରେ ପ୍ରକାଶିତ ଶ୍ଳୋକରେ ସେହି ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତି ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ ନାହିଁ । ଏହା ଜଣେ ପୋଷକ ସଂସ୍କୃତଜ୍ଞ ତଥା ଭବ ବର୍ଦ୍ଧକ ଭକ୍ତ କବିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ରଚିତ ହୋଇଥିବ; ଏ ଅନୁମାନରେ ଅସଙ୍ଗତ ଥିଲା ପରି ଲାଗେ ନାହିଁ । କାରଣ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ପଦ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକ ଯେପରି କାବ୍ୟମାନ ଛନ୍ଦରେ ରଚିତ ଓ ତାହାର ଶବ୍ଦ ସଂଯୋଜନା ବିଶେଷ ହୃଦୟସ୍ପର୍ଶୀ, ସେହିପରି ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାଭିଜ୍ଞଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ସଂସ୍କୃତ ଶ୍ଳୋକ ଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ସମତାଳରେ ହୃଦୟ ସ୍ପର୍ଶୀ ହୋଇ ଉଠନ୍ତି । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ କହିବାକୁ ଗଲେ — ଙ, ଡ, ଜ, ମ, ଷ ପ୍ରଭୃତି ଅକ୍ଷର ନେଇଛନ୍ତି ।

ଅତଏବ ଏହି ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଶ୍ଳୋକ ଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକର ରଚନା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଯେପରି ଜଟିଳ, ସେହିପରି ଭ୍ରମଯୁକ୍ତ ଜଣାପଡ଼େ । ଫଳରେ ଭାବ ପ୍ରକାଶନର ଗତିଧାରା ମଝେ ମଝେ ବାଧାପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ଉଠେ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ଶ୍ଳୋକାବଳୀ ସଂଖ୍ୟାଙ୍କ ୧୫, ୧୮, ୨୨ ଓ ୨୪ ଦର୍ଶନୀୟ । ଏଣୁ ଅନୁମାନ ହୁଏ, ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶିତ

ଶ୍ଳୋକ ଗୁଡ଼ିକ ହିଁ ଲୋକରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ଲାଭ କରିଥିଲା । ପରେ କେହି ଜଣେ ଅଜ୍ଞାତନାମଧେୟ ସଂସ୍କୃତଜ୍ଞ ପଣ୍ଡିତ ତା'ର ପୁନରାବୃତ୍ତି କରିବାକୁ ଯାଇ ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳ ବିକ୍ରୀଡ଼ିତ ଛନ୍ଦରେ ତାହା ରଚନା କରିଯାଇଛନ୍ତି ଯାହା କି ପଣ୍ଡିତ କୃପାମଣି ମିଶ୍ରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟାଖ୍ୟାତ ।

ଏ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଆଉ ଏକ ପ୍ରଶ୍ନ ମନରେ ସ୍ୱତଃ ଜାଗ୍ରତ ହୁଏ । ତାହା ହେଲା — ସଂସ୍କୃତାନୁଯାୟୀ ଓଡ଼ିଆ ପଦ୍ୟାର ନା ଓଡ଼ିଆ ପଦ୍ୟାର ଗୁଡ଼ିକ ସଂସ୍କୃତରେ ଅନୂଦିତ । ମନେ ହୁଏ, ପ୍ରଥମେ ଧନକୃଷ୍ଣ ଦାସ ଓଡ଼ିଆରେ ହିଁ ପଦ-ମାନ ରଚନା କରି ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ କୃପା ଭିକ୍ଷା କରିଥିଲେ । ପରେ ହୁଏତ ତତ୍କାଳୀନ ସଂସ୍କୃତଜ୍ଞ ପଣ୍ଡିତ ମାନଙ୍କଠାରୁ ଆଦର ଲାଭ କରିବାକୁ କିମ୍ବା ଜୀବନର ଶେଷରେ ଆପଣା କବିତ୍ୱ ଶକ୍ତିର ପରାକାଷ୍ଠା ଦେଖାଇବା ପାଇଁ ଅଥବା ସଂସ୍କୃତ ଦେବଭାଷା ଯୋଗୁଁ ଦେବଙ୍କୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସଂସ୍କୃତ ଶ୍ଳୋକରେ ତାହା ପୁନର୍ବାର ରଚନା କରିଥିଲେ । ତା ନ ହେଲେ ଅର୍ଥାତ୍ ସ୍ୱୟଂ କବି ସଂସ୍କୃତ ପଦ୍ୟର ସଂସ୍କୃତାକାର କରି ନ ଥିଲେ ଶ୍ଳୋକଗୁଡ଼ିକ ଏତେ ଭାବ ପୂର୍ଣ୍ଣ, ସୁନ୍ଦର, ସରଳ ଓ ମର୍ମସ୍ପର୍ଶୀ ହୋଇପାରି ଥାନ୍ତା ବୋଲି ମନେ ହୁଏ ନାହିଁ । ପୁଣି ଏହା ପ୍ରଥମେ ଓଡ଼ିଆରେ

ଉଚିତ ହୋଇ ନ ଥିଲେ ଚୌତିଶଟି ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ ସଂବ-
ଳିତ ଚଉତିଶା ନାମରେ ନାମିତ ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା ।
କାରଣ ଓଡ଼ିଆରେ ହିଁ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣଗୁଡ଼ିକ 'କ୍ଷ'କୁ
ମିଶାଇ ଚୌତିଶଟି ହୁଅନ୍ତି । ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ କ୍ଷ ଏକକ
ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣରେ ପରି ଗଣିତ ନୁହେଁ । ଏହା ଏକ ଯୁକ୍ତା-
କ୍ଷର ; କ ଓ ଷ ର ମିଶ୍ରଣରେ ଉଦ୍‌ଭୂତ । ଏଣୁ ଏକକ
ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ ମଧ୍ୟରେ କ୍ଷ ର ପରିଗଣନା ଯୁକ୍ତି ସିଦ୍ଧ ନୁହେଁ ।
ତା ଛଡ଼ା ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଣ ଅଣ ଭାବେ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଏ
ଏବଂ ଣ ବଦଳରେ 'ଅଣ'ର ଆଦ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ ଅ କିଂବା ଆ
କେତେ ସ୍ଥାନରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏଣୁ ଚଉତିଶା ମାନଙ୍କରେ
ଣ ବର୍ଣ୍ଣାଦ୍ୟ ପଦ ନ ଥିବା ହେତୁ ଣ ସ୍ଥାନରେ ଅ ବା ଆ
ପ୍ରୟୋଗ କରାହୁଏ । ପ୍ରସ୍ତୁତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବି ସେୟା
ହୋଇଛି । ଓଡ଼ିଆ ବେଳକୁ ଣ ପଦ୍ୟରେ "ଆହେ ହେ
ମହାବାହୁ, ବରଦ ରଘୁ, ଗନ୍ଧ," ଲେଖା ହେଲା ବେଳେ
ସଂସ୍କୃତ ଶ୍ଳୋକରେ ମଧ୍ୟ 'ଆଣ୍ଡ ଚୋଃଧ୍ୟାଂ ପୃଥିବ୍ୟାଂ
ବହଗୁ ସତତଂ ଇତ୍ୟାଦି ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ଏଣୁ ଓଡ଼ିଆ
ଅନୁସରଣରେ ସଂସ୍କୃତ ପଦ୍ୟମାନ ରଚନା ହୋଇଛି

ନହିବାରେ ଅହେତ ନାହିଁ । ସେହି ପରି ଥ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଆରେ ଔ ଆଉ ପଦ ଅଳ୍ପ କେତୋଟି ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଥ ଯୁକ୍ତ ସ୍ଥ ଅକ୍ଷରକୁ ଥ ସ୍ଥାନରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ । କିନ୍ତୁ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ ଥ ଆଦିରେ ଥିବା ଶବ୍ଦ ଆଦୌ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । ଏଣୁ ଥ ବଦଳରେ ସ୍ଥ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏହା ଓଡ଼ିଆର ନିଶ୍ଚିତ ଅନୁକରଣ, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଆଲୋଚ୍ୟ ସ୍ଥଳରେ ବି ସେହି କଥା । ଓଡ଼ିଆ ବେଳକୁ "ଥିରୁ ନୋହୁଛି ମନ, ସେହେ ବଜ୍ରୁଳ ଘନ" ଲେଖା ହେଲା ବେଳେ ସଂସ୍କୃତରେ "ସ୍ଥୈର୍ଯ୍ୟଂ ମଳାମ୍ଭୁ-ଜାକ୍ଷ କ୍ଷଣ ରୁଚହୁଚବନ୍ଦୀରଦେ ଚେତସୋ ମେ" ବୋଲି ରଚିତ ।

ଏଣୁ ଏ ସବୁରୁ ଅନୁମାନ ହୁଏ, ଉକ୍ତ କବି ଘନକୃଷ୍ଣ ପ୍ରଥମେ ସ୍ୱ ମାତୃଭାଷା ଓଡ଼ିଆରେ ଚଉତିଶାଟି ରଚନା କରି ସାର ମନର ଓରମାନ ମେଣ୍ଟାଇବା ସକାଶେ ହେଉ କିଂବା ସ୍ୱ ସାମର୍ଥ୍ୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ ପାଇଁ ହେଉ, ପରେ ତାକୁ ସଂସ୍କୃତରେ ଅନୁବାଦ କରିଥିଲେ । କବିଙ୍କ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କେହି ଅନୁବାଦ କରିଥିଲେ ତାହା ଏତେ ଦୃଢ ଭାବ

ଗ୍ରନ୍ଥର ତଥ୍ୟ ପ୍ରାମାଣିକ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ସେ ଓଡ଼ିଆ ବେଳକୁ ଓଡ଼ିଆ ଚଉତିଶା ଅନୁକରଣରେ ଶେଷ ଚରଣରେ ସେ ଏକ ଆପଣା ନାମରେ ଭଣିତା ଯୋଡ଼ିଥିଲେ, ସଂସ୍କୃତ ବେଳକୁ ତାହା ରକ୍ଷା କରି ନଥିଲେ; ଯେହେତୁ ସଂସ୍କୃତ ଅଷ୍ଟକ, ଶତକ ପ୍ରଭୃତିରେ 'ପ୍ରାୟଶଃ କବିଙ୍କ ନାମୋଲ୍ଲେଖ ନ ଥାଏ ।

ସେ ଯାହାହେଉ, ଓଡ଼ିଆ ଚଉତିଶାର-ସଂସ୍କୃତ ଅନୁବାଦ ଦେଖିଲେ ମନେ ହୁଏ, କବିତାଟି କେତେ ଲୋକ ପ୍ରିୟ ଥିଲା ଏବଂ ତାକୁ ଭାଷାନ୍ତର କରିବାକୁ ଅନ୍ୟମାନେ କିପରି ଲାଳାୟିତ ଥିଲେ । ଅବଶ୍ୟ ଉକ୍ତ କବିଙ୍କ ଅନୁରୂପ ଭାବ ସଂବଳିତ ହୋଇ ନ ପାରିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଲୁପ୍ତପ୍ରାୟ ସଂସ୍କୃତି ପରି ଅନୁଗ୍ରହକ ମଧ୍ୟ ତତ୍କାଳୀନ ଜନ ସମାଜକୁ ସେ ଉଦ୍ଦୀପିତ କରିଥିବ, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ସେସବୁ ପରି ଏକ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ରଚନାର ସମ୍ପାଦନା ଏବଂ ପୁନଃ ପ୍ରକାଶନ ଅବକାଶେ ମୋର ଶ୍ରଦ୍ଧେୟ ଗୁରୁ ଶ୍ରୀ ବଳଭଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ର ମହା-

ପାଠକଙ୍କ ହୃଦୟରୁ ସ୍ନେହ ତୋଷଣେ ପ୍ରଶଂସାମୟ । ଜଗନ୍ନାଥେ କୃପାବୃଷ୍ଟି ପକାଇ ଭକ୍ତ ହୃଦୟକୁ ନିଶ୍ଚେ ତାହାବେ ସଫଳ କରଇବେ; ଏ ଆଶା ମୋର ରହିଛି ।

— ବେଣୀ ମାଧବ ପାଢ଼ୀ

ଆସ୍ୱାଦନ ଓ ତୁଳନାତ୍ମକ ବିଚାର ପାଇଁ ପଣ୍ଡିତ କୁଳମଣି ମିଶ୍ରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଆବିଷ୍କୃତ ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳ ବିକ୍ରୀଡିତ ଛନ୍ଦରେ ରଚିତ ପ୍ରଥମ ଶ୍ଳୋକ ।

କସ୍ମିନ୍ତ୍ର କର୍ମ ହତଃ କୃପାନଧି ମୁକ୍ତଂ
ଦୃଷ୍ଟ୍ୱା ହେତି ଦୁଃଖାଦିତ—
ସ୍ତାପ୍ୟେ ପ୍ରଣମ୍ୟ ସମର୍ପିତୋ ପ୍ରୀତକର
ହସ୍ତଃ ସମଜ୍ଞାପସ୍ତୁତ ।
ଭୂତ୍ୱା ଦେବ କୃଥା ସ୍ୱବୃତ୍ତି ପତି ଦହ୍ୱା
କିଂ କର୍ମ ସ୍ମରନ୍ ଜନେ
ନୋ କୁର୍ଯ୍ୟୁଃ କରୁଣା ହ୍ରି ଷ୍ଟବୁକ ଦଶେ
ମନ୍ୟେ ବିଚରସ୍ୱ ଛିଦମ୍ ।୧

ଖିଳ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡୋଦରେ — କର୍ମ ହୀନ ଜନରେ
ଯେଣୁ 'ମୋ ସମ ଆନ ନାହିଁ';
ଖଗ ତିଳକ କାନ୍ତ — ଶ୍ରେଷ୍ଠ କାରଣୁ ଏମନ୍ତ
ଖେଦି ଆସିଛି କହୁଅଛି ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ!
ଖଣ୍ଡି ଲ 'ଓହ୍ଲି' ଦେଖୁ ମୋର,
ଖେଦ କୁକୁଣ୍ଡଳ ଗଣ୍ଡକର;
ଖିଳ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଧୂଳି — ଖଣ୍ଡି ନାହିଁ ଜାହିର
ଦେଇ ଅପଣ୍ଡିତ ରତ୍ନ ମୂର ଯୋନି ମହାପ୍ରଭୁ ।୨।

ଖଣ୍ଡପଦ ଶ୍ରେଣୀ ସଂସ୍କୃତ ଧଳାଙ୍କ ଛନ୍ଦ
ମାଦୃଶଃ କର୍ମହୀନଃ

ସଂସାରେଽସ୍ମିନ୍ ଜଗତ୍ୟାଂ ନ ହି ବସତି ଯତଃ
ଖେଦଦେଶ୍ରୀ କ୍ଷୀଣଗର୍ଭୋସ୍ମି ।
କେଷାଂ ଧାଖଣ୍ଡ ତୃଷ୍ଣା କିଂ ଦରବଦତି-
ଦୀନବନ୍ଧୋ ଗୁଣ୍ଠାରଂ
କସ୍ମାନ୍ନ ଦୃଷ୍ଟେର୍ଦୋଷୈଂ ବଦ ମଦନ ଗୁରେ
ସ୍ୱନୁକମ୍ପାଂ କରୋଷି । ୨ ।

* ୩ *

ଗଜରାଜକୁ ଜଳେ   ଗ୍ରାହ ଗ୍ରାସିବା କାଳେ
ଡ଼ାକିଲ ରଖ ଆଦ୍ୟମୂଳ;
ଗୁରୁତର ଆତଙ୍କ   ଜାଣି ତାର ଶ୍ରୀରଙ୍ଗ
ରଥାଙ୍ଗ ପେଷିଲ ତତ୍କାଳ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ଗ୍ରାହ ଜୀବନେ ମାରିଲ,
ଗଜ ବିପତ୍ତିରୁ ତାରିଲ;
ଗରୁତ୍ମାନ କେତନ   ମମ କର୍ମକୁ ଦେଖ
ନିବାଶ ନରବଧି ହେଲ ହେ । ମହାପ୍ରଭୁ । ୩ ।

ଗ୍ରାହେଣ ଗ୍ରସ୍ତ ନାଗୋଽଶରଣ ଜନ ଶର-
ଣ୍ୟାଣ ପାହୀତି ଯସ୍ମିନ୍
କାଳେଽ ବୋଚଦ୍ଦା ତ୍ୱଂ ସପଦି ଗଜ ବରଂ
ନକ୍ର ବକ୍ତ୍ରାଦପାସୀଃ ।
ଇତ୍ଥଂ ତେ ଧ୍ୟାନବନ୍ଧୋ ଜଗତି ବିଜୟତେ
ତାପହୃଦ୍ ବୈଜୟନ୍ତୀ
ତାବନ୍ମତ୍ କର୍ମ ଯୋଗାତ୍ କଥସ୍ୱ କଥମହୋ
ନିର୍ଦ୍ଧସ୍ୱ ତ୍ୱଂ ଗତୋଽସି ।୩।

❋ ୪ ❋

ଘନଶ୍ୟାମ ହେ ଘନ   ବିପଦ ବିନାଶନ
ବିଚ୍ଛୁଥାଇ ମନେ ମୋର ;
ଘୋର ବିପତ୍ତି ଘୁର   କେତେ ମାତ୍ର ଯାହାର
ପ୍ରଭୁ ମହିମା ଅକୂପାର ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ଘନେ ଏ କଥା ମନେ ଥିଲ ,
ଘୃଣା କି କାରଣେ ନୋହିଲ ?
ଘୋର ବିପତ୍ତି ମୋର   ହୋଇ ଘଟ କୁମାର
ମହିମା ବାରିଧି ଶୋଷିଲ ହେ । ମହାପ୍ରଭୁ । ୪ ।

ଘୋରଂ କେଷାଂ ବିପତ୍ତିଃ କଳିତ ଗୁରୁ ତନୁ-
ର୍ମାନସେ ମେ ସଦୈତ-
ନ୍ନିଷ୍ଠା ଯେ ନୈନଚେଷ୍ଟ ଧୃକ ତବ କରୁଣା-
ମ୍ଭୋ ନଧେ ନାସ୍ତି ପାରଃ ।
ଜ୍ଞାତ୍ୱୈବଂ ମଦ୍ ବିପାକୋଦ୍ଭଟ ଘଟ ତନୁଜଃ
ପୀତବାନ୍ ଭକ୍ତ କୃପାମ୍ଭୋ-
ରାଶିଂ କିଂବା ବିଧାସ୍ୟେ କଥୟ ନବ ଘନ-
ଶ୍ୟାମ ହେ କାମମୂର୍ତ୍ତେ ? । ୪ ।

* ୫ *

ଅରକ୍ଷ ନିସ୍ତାରଣ କାରଣେ ପ୍ରହରଣ
କର କମଳରେ ବହିଛ ;
ନିଧନ ସମୟରେ ଅରକ୍ଷ ଜନଠାରେ
ନିର୍ଦ୍ଦୟ ହୃଦୟ ହେଉଛ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ନୀଳାଚଳରେ ତୁମ୍ଭେ ଥିବ ,
ଅରକ୍ଷ ଜନ ନାଶ ଯିବ ;
ନିଖିଳ ନିକେତନ ନବ ପଞ୍ଚ ଭୁବନ
ମଧ୍ୟରେ କେମନ୍ତ ଶୁଭିବ ହେ ! ମହାପ୍ରଭୁ । ୫ ।

ନୀଳାଦ୍ରୌ ସଂସ୍ଥିତେ ତ୍ୱଯ୍ୟନୁଦିନମସକୃ-
ଦ୍ଦୁଃଖ ବର୍ଗୈର୍ନିମଗ୍ନା-
ଭୁକ୍ତ୍ୱା ଯନ୍ନାଶ ମାଗାତ୍ତ୍ୱ ପଦ କମଳେ-
କାଙ୍କ୍ଷୟୁଃ କୋଽପି ଲୋକଃ ।
ତତ୍କ୍ଷଣାଳଂ ମୁଖରେ ତବ କର କମଳ
ସ୍ଥେନ ଅନାର୍ତ୍ତରକ୍ଷା-
କେତୁଂ କଂ ନୋ ବଦେୟୁର୍ମମ ଦୁଷ୍କୃତ ମିଦଂ
ଚିନ୍ତ୍ୟତାଂ ତନ୍ମହାତ୍ମନ୍ । ୫ ।

*** ୪ ***

ଘନଶ୍ୟାମ ହେ ଘନ   ବିପଦ ବିନାଶନ

ବିଶ୍ୱସୁଥାଇ ମନେ ମୋର ;

ଘୋର ବିପତ୍ତି ସ୍ଥୁର   କେତେ ମାଷ ଯାହାର

ପ୍ରଭୁ ମହିମା ଅକୂପାର ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !

ଘନେ ଏ କଥା ମନେ ଥିଲ ,

ଘୃଣା କି କାରଣେ ନୋହିଲ ?

ଘୋର ବିପତ୍ତି ମୋର   ହୋଇ ଘଟ କୁମାର

ମହିମା ବାରିଧି ଶୋଷିଲ ହେ । ମହାପ୍ରଭୁ । ୪ ।

ଘୋରା କେଷୁଂ ବିପତ୍ତିଃ କଳିତ ଗୁରୁ ତନୁ-

ର୍ମାନସେ ମେ ସଦୈତ-

ନ୍ନିଷ୍ଠା ଯେ ଦୈନତେସ୍ମ ଧ୍ୱଜ ତବ କରୁଣା-

ମ୍ଭୋ ନଧେ ନାସ୍ତି ପାରଃ ।

ଯତ୍ତୈବଂ ମନ୍ ବିପାକୋଦ୍ଭଟ ଘଟ ତନୁଜଃ

ପୀତବାନ୍ ଭୂତ୍ କୃପାମ୍ଭୋ-

ରାଶିଂ କିଂବା ବିଧାସେ୍ୟ କଥମ୍ ନବ ଘନ-

ଶ୍ୟାମ ହେଃ କାମମୂର୍ତ୍ତେ ? । ୪ ।

* ୫ *

ଆରକ୍ଷ ନିସ୍ତାରଣ   କାରଣେ ପ୍ରହରଣ
କର କମଳରେ ବହିଛ ;
ନିଧନ ସମୟରେ   ଆରକ୍ଷ ଜନଠାରେ
ନିର୍ଦ୍ଦୟ ହୃଦୟ ହେଉଛ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ନୀଳାଚଳରେ ତୁମ୍ଭେ ଥିବ ,
ଆରକ୍ଷ ଜନ ନାଶ ଯିବ ;
ନିଖିଳ ନିକେତନ   ନବ ପଞ୍ଚ ଭୁବନ
ମଧ୍ୟରେ କେମନ୍ତ ଶୁଭିବ ହେ । ମହାପ୍ରଭୁ । ୫ ।

ନୀଳାଦ୍ରୌ ସନ୍ତିଚେ ଭୁଯ୍ୟନୁଦ୍ଦିନମସତ୍ତ୍ୱ-
ଦୁଃଖ ରାଶୌ ନିମଗ୍ନା-
ଭୂତ୍ୱା ସନ୍ନାଶ ମାଗାତ୍ତବ ପଦ କମଳେ-
କାଙ୍କ୍ଷୟୁଃ କୋଽପି ଲୋକଃ ।
ତକ୍ଷଣାଳଂ ମୂର୍ଦ୍ଧରେ ତବ କର କମଳ
ସ୍ନେନ ସନାର୍ତ୍ତିରକ୍ଷା-
କେତୁଂ କିଂ ନୋ ବଦେସ୍ପୂର୍ମମ ଦୁଇତ ମିଦଂ
ଚିନ୍ତ୍ୟତାଂ ତନ୍ମହାତ୍ମନ୍ । ୫ ।

ଚତୁ ବର୍ଗ ଯାହାର   ଚରଣେ ଲୋଟଇ
ଚଞ୍ଚଳା ଯାର ଆଜ୍ଞାକାରୀ;
ଚାହିଁ ଯାହା ଶ୍ରୀମୁଖ   ଚ୍ୟୁତ ଦୁରିତ ଦୁଃଖ
ସେ ପ୍ରଭୁ ହୁଅନ୍ତି ଉଦାସ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଭୁବନ ପ୍ରାଣୀ,
ଚକିତ ହେବେ ଏହା ଶୁଣି;
ଚିତ୍ର ନୋହେ କି ଏହୁ   କଥା ହେ ମହାବାହୁ
ନୀଳ ଶଇଳ ଚୂଡ଼ାମଣି ହେ । ମହାପ୍ରଭୁ । ୭ ।

ଚତ୍ୱାରୋ ଯସ୍ୟ ବର୍ଗାଃ ପଦ କମଳ ତଳେ
ସନ୍ତି ହସ୍ତାନ୍ତେ କଳ୍ପାଃ
ପଦ୍ମା ପଦ୍ମାସନସ୍ଥା ଶିରସି ଚ ବହନ୍ତି
ଶାସନଂ ପ୍ରୀତିଯୁକ୍ତା ।
ଦୃଷ୍ଟ୍ୱା ଯସ୍ୟ ଶ୍ରୀ ବକ୍ତ୍ରଂ ଗତ ଦୁରିତ ଜନା—
ସ୍ତସ୍ୟ ହେତୋ ର୍ବିପତ୍ତେ —
ଭିକ୍ଷୁ ର୍ଭ୍ରାଽନ୍ତି ଦୁଃଖଂ ଭ୍ରମତି ସ୍ୱ ସତତଂ
ନୋଽଭବତ୍ କିଂ ନୁ ଚିତ୍ରଂ ।୭

* ୭ *

ଛାଡ଼ି ସକଳ ଆଶ   ତୁମ୍ଭ ପାଦ ପାରସ
ଭରସା କରିଛୁ ସନ୍ତତେ;
କ୍ଷୋଭ ସାଗରେ ପଡ଼ି   ମରିବା କାଳେ ବୁଡ଼ି
ଛାଡ଼ି ନ ଦେଉଥିବ ମୋତେ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
କ୍ଷିତି ମଣ୍ଡଳେ ତୁମ୍ଭ ବିନା ,
କ୍ଷଣେ ହେଁ ନାହିଁ ବନ୍ଧୁ ସେହ୍ନା;
ଛନ୍ଦ ନୁହେ ଉଚିତ   କହୁଛି ତୁମ୍ଭ ସତ୍ୟ
ନିଶ୍ଚେ ଏତେବେଳକୁ ସିନା ହେ । ମହାପ୍ରଭୁ ।୭

ଛିନ୍ନାଶାଂ ଧନବନ୍ତୋ ତବ ପଦ କମଳଂ
ସନ୍ତତଂ ସଂଶ୍ରୟେଽହଂ
କ୍ଷୋଭାମ୍ଭୋଧୌ କରାଳେ ନିପତନ ସମୟେ
ନାଥ ମାଂ ସଂତ୍ୟଜାସି ।
ସଂସାରେଽସ୍ମିନ୍ନପାରେ ତବ ଚରଣ ଯୁଗା —
ଦାଶ୍ରୟୋ ନାସ୍ତି ଗୃନ୍ୟଃ
ଭକ୍ତିର୍ କାରୁଣ୍ୟ ସିନ୍ଧୋ ମମ ବଚନମିଦଂ
ମନ୍ୟତାଂ ନୋଽନୃତଂ ସ୍ୱ ।୭।

ଜଗତ ଅନୁରାଗେ   ଜାତ ଅବନୀ ଖଣ୍ଡେ
ହଇବେ ଜଗତର ନାଥ ;
ଜଗତ ଜନଙ୍କର   ଭିତରୁ କ ବାହାର
ମୂର୍ତ୍ତି କି କାରଣେ ଅନାଥ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ଜଗନ୍ନାଥ ନାମ ବହିବ ,
ଜନ ଆରତ ନ ସହିବ ;
ଜଗତ ପତି ହୋଇ   ଅମାପ୍ତ କଲ୍ପ ଠାଇଁ
ଆଜ କେ କା ଆଗେ କହିବ ହେ । ମହାପ୍ରଭୁ ।୮।

ଜାତସ୍ତ୍ୱଂ ଭୂମି ଖଣ୍ଡେ ବର ହରଣ ବଶାତ୍
ସନ୍ତତଂ ଜଙ୍ଗମାନାଂ
ଦୈବାତ୍ ସଂସାରମଧ୍ୟାଦପି କୃପଣ ମତି-
ର୍ମାନୁଷୋଽହଂ ତ୍ୱଂ ନ ଭିନ୍ନଃ ।
ନାଥୋ ଭୂତ୍ୱା ଜନାନାଂ ପୁନରପି ମମ ଦୁ-
ର୍ଦ୍ଦୈବତୋ ଦାନବେଭ୍ୟୋ
ମାଂ ତ୍ରାତୁଂ ନୈବ ଶକ୍ତୋ ଯଦି କଥୟ ହରେ
କଂ ସ୍ୱ ଦୁଃଖଂ ବ୍ରବୀମି ।୮।

ଝଲନ୍ତୁ ଏ ବଚନ   ନବ ଚଞ୍ଚ ଭୁବନ
ଆରତ୍ତ ଭଞ୍ଜନ ଶ୍ରୀଧର;
ଝଞ୍ଜିକା ମଣୁଅଛ   କର୍ପା ମୋ ବକ୍ଷସ୍ଥରେ
ବିନାଶ କାଟେଜ ଦଉଡ୍ୟାଉ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ଝାଡ଼େ ଡ଼ାକଲ ଗର୍ଭା ଏଣୀ,
ଝଟିତରେ ତା ଡାକ ଶୁଣି;
ହିମିଟେ ତା ବଚଣି   ହରିଲ ହେ ଶ୍ରୀପତି,
ମୋରେ ନର୍ଦ୍ଦୟ କର୍ପା ପୃଷ୍ଠି ହେ । ମହାପ୍ରଭୁ ।୯।

ଝଞ୍ଜାବଦ୍ ବ୍ୟାଧ ବାଣାବଳି ଦଳିତ ତନୁଃ
ଜାନନାନ୍ତେ ମୃଗସ୍ତ୍ରୀ
ସ୍ୱାମିନ୍ ପାହ୍ୟିତ ସସ୍ମିନ୍ନଭଦର ଵବଶା—
ହୃତ କଣ୍ଠୋର୍ମିବନ୍ଧୋ ।
ତୃଷ୍ଣୁଂ ଭୁଂ ତାମପାସିର୍ଜଗତ ଭଜସୂତେ
ବୈଜୟନ୍ତୀଶ କସ୍ମ ।—
ନ୍ତାଂ ହାତୁଂ ପାନବଟ୍ଟୋ ବହସି ଭଠିନତାଂ
ବ୍ରୂହି କିଂବା ବଧାପେୟ ।୯।

ଈର୍ଷ୍ୟା ଥିଲେ ଚିତ୍ତେ କହ ହେ ପ୍ରଭୁ ମୋତେ
ମୋ ଜୀବ ପ୍ରତି ଆଶା ତୁଟ୍ ;
ନଚେତ୍ କରୁଣାନିଧି ହେଲେ ଈର୍ଷ୍ୟାନିଧି
ବୋଲି ତ୍ରିଭୁବନେ ପ୍ରକଟ୍ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ନଚେତ୍ ଈର୍ଷ୍ୟୁ ହେବ ଯେବେ ,
ନିଖିଳେ ଆଉ ନ କ ଥିବେ ;
ନାଗ ନୃପତି ସୁର ଧର୍ମୀର ମନ୍ଦିର
ଯେ ଯାହା ସତ୍ୟକୁ ଲଙ୍ଘିବେ ହେ । ମହାପ୍ରଭୁ ।୧୦

ନାଥଃ ସନ୍ନିର୍ଦ୍ଧିତ୍ୱଂ ବହସି ହୃଦ୍ଧ ଯଢ଼
ବୃନ୍ଦ ମନ୍ଦୀବତାଶା
ନୂନଂ ନର୍ଯ୍ୟାତ୍ତୁ ଭୂମୌ ପ୍ରକଟତୁ କରୁଣା-
ମ୍ଭୋନିଧେର୍ନିଷ୍ଠୁରତ୍ୱଂ ।
ନାଶେ ଭୂତେ ମୁହୁରେ ତବ ପତିତ ପଦ୍ମ-
କ୍ଷାଣ କେତତା ସମନ୍ତା-
ନ୍ନାଗେଶାମ୍ଭୋଧି ଭୂ ଭୃତ୍ସୁର ପବନ ମୁଖାଃ
ସତ୍ୟମସ୍ତାପି ଜହ୍ୟୁଃ । ୧୦ ।

* ୧୨ *

ଟିକାଏ ବିଳମ୍ବ ତ ନ କର ପାଣ୍ଡୁ ସୁତ
ଯୋଷିତ ସଙ୍କଟ, ତାରିଲ ;
ଟେକ ଦୁଃସହ ଘୋର ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ସୁଦାମାର
ଦର୍ଶନ ମାତ୍ରକେ ହରିଲ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ଟେକ କରୁଣା କଟାକ୍ଷରେ ,
ଟିକାଏ ବିଲୋକିଲେ ମୋରେ ;
ଟେଳିବ କି ମହିମା ସାଗର ସୁଖ ସୀମା
ଏମନ୍ତ ବିଗ୍ରହରେ ମନରେ ହେ । ମହାପ୍ରଭୁ ।୧୧ ।

ଝେଣ୍ଟତ୍ ଘଣ୍ଟା ଝନାଦଂ ଶିଶୁଳିବ ସହସା
ଦୌଦଘ-ଘନବାକ୍ୟଂ
ନିର୍ଦ୍ଧୁଂ ଶ୍ରୁତ୍ବା ସ୍ୱପ୍ନଚାସୀଦ୍ଧିଜ ଦର ନିକରଂ
ଦର୍ଶନାଦଙ୍କିନସ୍ତୁଂ ।
ସାର୍ଦ୍ଧ ଚୋଷ୍ଣେନ କଣ୍ଠ୍ଚ ସକୃଦପି ରଭସା-
ଧ୍ୱଂ ଯସ୍ୟ ଦର୍ଶନାଦ୍ୟୋ-
ମନୋହରଂ ସଞ୍ଜଳଷ୍ୟନ୍ତ୍ୟମଳତରମହୋ
ଧାତୁ ତେଜୋ ମହିମ୍ନଃ । ୧୧ ।

* ୧୨ *

ଠାବ ନ କଲ ଚତ୍ତେ   କେଉଁ ଦୋଷକୁ ମୋତେ
ନିରାଶ କରୁଛ ଗୋସାଇଁ;
ଠାକୁର ହୋଇ ଭୃତ୍ୟ   ଠାରେ କଲେ ଏମନ୍ତ
ଆଉ କା ଆଗେ କହିବଇଁ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ଠୁଳ ବିପତ୍ତି ଦେଖି ମୋର,
ଠିକେ ବା କରୁଛ ଅନ୍ତର;
ଠଣ ପଦ୍ମଚରଣ   ବିନୁ ପ୍ରଭୁ କାରଣ
ଅଛି କେ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଭିତର ହେ । ମହାପ୍ରଭୁ ।୧୨।

ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ଦେବାନବଗତ ମହିମନ୍
କଂ ସୁଧୀଷ୍ୟାପରାଧଂ
ସ୍ୱାମୀ ଭୂତ୍ୱାପି ଭୃତ୍ୟେ ତ୍ୟଜସି ସହ କୃପାଂ
କା ଗତିର୍ବିଶ୍ୱଭୋ ମେ ।
ଆଲୋଚ୍ୟାପତ୍ ସମୂହଂ ମମ ସହ ଭବତା
ତ୍ୟାଜ କାରୁଣ୍ୟ କେତୋ
ବିଶ୍ୱାତ୍ମନ୍ ବୁଧତାଂ ଚନ୍ଦ୍ରିକ ହୃଦ ସତତଂ
କୋବପଂନାଶକଃ ସ୍ୟାତ୍ ।୧୨।

* ୧୩ *

ଡେରିଥିଲ ଶ୍ରବଣ ଗଜ ଆଦି ବ୍ରାହ୍ମଣ
ଡ଼ାକିଲା ମାତ୍ରକେ ଶୁଣିଲ;
ତୋଳା ଗୋଚରେ ଥାଇ ଡାକିଲେ ନ ଶୁଭଇ
କର୍ଣ୍ଣ କୁହର କି ମୁଦିଲ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ଡ଼ାକ ବାଜୁଛି ଜଗତରେ,
ଡ଼ାକିଲେ ନ ଶୁଣ କର୍ଣ୍ଣରେ;
ଡରିଲ କି ମୋହର ଦେଖି ବିପଦ ଘୋର
ତେଣୁ ବା ନ ଶୁଣୁଛ ବାରେ ହେ । ମହାପ୍ରଭୁ ।୧୩।

ଉନ୍ମେନ୍ଦ୍ରଦ୍ଧୀପ୍ତ ଚୃଟଡ଼ୋପଳ ହୃଦସ୍ଥ ହସ
ବାହନ ଦ୍ୱିଜ୍ ଧ୍ୱନୀ—
ଦେବାନାଂ ଧାନ ବାକ୍ୟଂ ସପଦସ୍ତ୍ୱ ଭଗବ—
ନ୍ନ ଶୃଣୋଷ୍ୟଂ ସମନ୍ତାତ୍ ।
କସ୍ମାଦ୍ଦୃଗ୍ ଗୋଚରେ ତେ ବହୁ ବିକଥୟତୋ
ମେ ବିପଦ୍ ବାକ୍ୟ ଜାଲା
ଶ୍ରୋତୁଂ ବୋ ନର୍ଦ୍ଧ୍ୟସ୍ତ୍ୱଂ ଭବନ୍ତି ବଦ ହରେ
ଚିତ୍ର ମେତଚ୍ଛରିତ୍ରଂ ।୧୩।

ଛାଲେ ତୁମ୍ଭ ବାହାରେ   ଅଛି କେ ଜଗତରେ
କା ଆଗେ ଜଣାଇବି ଆଜ;
ଡ଼ାଲେ ବିପଦାର୍ଣ୍ଣବେ   ଭାସୁଛି ଭକ୍ତ ଏବେ
ତୁମ୍ଭ ପଦଏ ପ୍ରଭୁ ଆଶ୍ର ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ଢମାଳ ପ୍ରାପ୍ତେ ମୋ ଉତ୍ତର,
ଛାଲେ ନ ମଣ ଚକ୍ରଧର;
ଡ଼ିଲି ନ ଯାଉ ଜୀବ   ଦେଇ କରୁଣା ନାବ
ଉଦ୍ଧରି ଧର ବିଶ୍ୱମ୍ଭର ହେ । ମହାପ୍ରଭୁ ।୧୩।

ତ୍ୱତ୍‌କା ଧ୍ୟାନାଳ କନ୍ତେ ଦରଗିରମଖିଳାଂ
କସ୍ୟ ପାର୍ଶ୍ୱେ ସମନ୍ତା —
ଦ୍ ବକ୍ଷ୍ୟେଽହଂ କୋଽସ୍ତି ଭୂମୌ ବଦ ତବ ସଦୃଶ—
ସ୍ତ୍ୱେକକର୍ମୈକ ଲୋକଃ ।
ନାଥେ ତ୍ୱଯ୍ୟମ୍ବୁଜାକ୍ଷେ ଭବତ ଯଦ୍ଧି ବିପତ୍ତୌ
ସାଗରେ ଭୃତ୍ୟ ବର୍ଗେ । —
ମଗ୍ନେଽଭୂତ୍ କଂ ହପା ସ୍ୟାଦିତ ସପଦି କୃପା
ନୌକୟା ତାରୟସ୍ୱ । ୧୪ ।

ଆହେ ହେ ମହାବାହୁ ଶଚୀଦ ଚନ୍ଦ୍ର, ସହୁ
ଅନ୍ୟ ଯେ ଦେଖନ୍ତି ଶ୍ରୀମୁଖେ;
ଆରତ ଜନ ହେଲେ ଆରତରେ ଡାକିଲେ
ମୁଁ ତାହା ନ ସହନ୍ତି ଦେଖେ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ଅଜ ଆରତ ମେ ହ ପରେ,
ଅଛୁ କେ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଭିତରେ;
ଅଚଳ ହାଣ ତାହା ଜାଣ ହେ ତଉବାହା
ପ୍ରତ୍ୟୟ ନାହିଁ ମୋ ମନରେ ହେ । ମହାପ୍ରଭୁ ।୧୫।

ଅନ୍ୟେ ତେଽସ୍ୟାଂ ପୃଥିବ୍ୟାଂ ଛକସନ୍ତି ସତତଂ
ହେ ଶଚୀନନ୍ଦ, ସଦୈ
ଭୂପ୍ରାଦ୍ୟାସ୍ଥଂ କୃଶାଙ୍ଗୋ ଯଦ୍ଧ ଗୁରୁରମଳଂ
ବାକ୍ୟମୁତ୍ୟାଦବେକ୍ଷ ।
ତ୍ରୁଷ୍ଣୁଂ ଶ୍ରୁତ୍ୱାର୍ତ୍ତ ବାଣୀଂ ତର କୁଳ ମକ୍ଷିଳଂ
ହନ୍ତୁ କାମଃ ସଦାହଂ
ନତ୍ୱଃ କୋଽନ୍ୟୋଽସ୍ତି ଦୁଃଖୀ କଥୟ ତବ କଥାଂ
ଭୁଂ ଗୃହାଣୋର୍ତ୍ତିବନ୍ଧୋ ! ୧୫

❋ ୧୭ ✱

ତୁମ୍ଭେ ତ୍ରିତାପ ହର ତ୍ରିଭୁବନ ଈଶ୍ୱର
ଆରତ ଜନ ନିସ୍ତାରଣ ;
ତେଣୁ କର ମୋହର ଭରସା ନିରନ୍ତର
ଯେଣୁ ମୁଁ ପତିତ ଭୂଷଣ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ତଥାପି କରୁଣା ନିଧାନ ,
ତ୍ରାହି ନ କଲେ ଅନ ଜନ ;
ତେଣୁ ତୁମ୍ଭର ଦୀନ- ବନ୍ଧୁ ନାମ କେତନ
ତେଜ ତ୍ରିଭୁବନ ମୋହନ ହେ । ମହାପ୍ରଭୁ । ୧୭।

ତ୍ୱଂ ତାପୋତ୍ତପ୍ତ ଲୋକ ପ୍ରଖର ହର ପରି-
ତ୍ରାଣ ଭବ୍ୟୋ ମହାତ୍ମନ୍
ଭୂତାନାମୀଶ୍ୱରସ୍ତ୍ୱଂ ପ୍ରକଟୟସି ହରେ
ଖ୍ୟାତିମେତାମ ବନ୍ୟାଂ ।
ଶ୍ରୁତ୍ୱାହଂ ତ୍ୱତ୍ ପଦାମ୍ଭୋରୁହ ଯୁଗମମଳଂ
ସଂଶ୍ରୟେ ସାମ୍ପ୍ରତଂ ମାଂ
ତ୍ରାୟସ୍ୱାମ୍ଭୋଦକାନ୍ତେ ନ ତୁ ତବ ପତିତ
ତ୍ରାଣ କେତୁଂ ଜହୀହି । ୧୭।

ଥୟ ନୋହୁଛି ମନ   ଯେହ୍ନେ ଚଞ୍ଚଳ ଘନ
ନଳିନୀ ଦଳ ଜଳ ପ୍ରାୟ ;
ଥିଲ ଯେଉଁ ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ   ଆଶା ଉଦ୍ଧାରିବାକୁ
ଦେଖିଣ ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ସ୍ଥଳେ କେ ଅଛି ଜଗତରେ,
ଥୟ ବା କେ କରିବ ମୋରେ ;
ସ୍ଥିତି ଆଉ ପ୍ରଳୟେ   ଯାହା ଆଜ୍ଞାରେ ହୁଏ
ସେ ପ୍ରଭୁ ନ ରଖିଲ ଠାବେ ହେ । ମହାପ୍ରଭୁ ।୧୭।

ସ୍ଥୈର୍ଯ୍ୟଂ ନାଳାମ୍ବୁଜାଗ୍ର କ୍ଷଣ ରୁଚି ରୁଚିର-
ନୀରଦେ ଚେତସୋ ମେ
ଭୂତ୍ୱାନାସ୍ତି ପ୍ରଭଗ୍ନାଞ୍ଜନକଜିତ ସୁତନୌ
ଖାଷ୍ୟ ତେ ନିର୍ଦ୍ଦୟତ୍ୱଂ ।
ସୃଷ୍ଟି ସ୍ଥିତ୍ୟାଦି ନାଶୋ ଭବତିହି ସତତଂ
ଭୃଭଙ୍ଗ୍ୟା ଯସ୍ୟ ସୋଽୟଂ
ନାଥୋ ମାଂ ଚନ୍ଦ୍ରପାସୀର୍ବଳୁ ବତ ଭୂବ
ହାତେତଃ କଂ ବ୍ରବୀମି ।୧୭

❊ ୧୮ ❊

ଦୟା ସାଗର ବୋଲି   ଦମ୍ଭ ତେଜି ଭଜିଲି
ଅମ୍ବୁଜ ଚରଣେ ତୁମ୍ଭର;
ଦେଲ ନାହିଁ ବିବୁଧ   ପତି ପଦ ବଣ୍ଟି
ମୋ କର୍ମେ ଦୟା ହିଁ ଦୁସ୍ତର ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ଦୀନବନ୍ଧୁ ନାମ ତୁମ୍ଭର,
ଘୋଷନ୍ତି ଲୋକରେ ବିସ୍ତାର;
ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଦୁର୍ଗତି   ଦେଉଛୁ ଦଣ୍ଡ ଅତି
ଏ କ୍ଷମା ହୋଇବ କାହାର ହେ । ମହାପ୍ରଭୁ ।୧୮।

ଦମ୍ଭଂ ତ୍ୟକ୍ତ୍ୱା କୃପାବ୍ଧିଃ ପ୍ରଭୁରିତି ମନସା
ଚିନ୍ତୟନ୍ ପାଦ ପଦ୍ମଂ
ଭେଜେଽୟଂ ଯତ୍ କୃପାୟା ବିବୁଧ ପତି ପଦଂ
ସ୍ୱେଚ୍ଛୟାପ୍ନୋତି ରଙ୍କଃ ।
ସୋଽୟଂ ମତ୍ କର୍ମତୋ ଯନ୍ନିରବଧି କରୁଣାଂ
ଦାତୁମହା ସମର୍ଥୋ —
ଭୂତଂ କଂ ବାନ୍ଧବାସ୍ୟେ ଭୁବି ଭବତି ହରେ
କଂ କ୍ଷମା ତଦ୍ ଗୃହାଣ । ୧୮ ।

ଧନ୍ୟେ ଏହି ସୁଖ   ମନେ ହେ ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖ
ଅଭୀଷ୍ଟ ଶିଞ୍ଜରେ ପଶିଲେ;
ଧନ୍ୟ ଦାରୁଣ ମୂର୍ତ୍ତି   ଯୋଗଙ୍କ ସର୍ବୋଧ ଅନ୍ତ
ହୃଦୟେ ଚିତ୍ତଦୀପ ଜ୍ୱାଳିଲେ ଚିତ୍ତ, ସିଦ୍ଧାନ୍ତ
ଧନ୍ୟ ସେହି ଜୀବନ୍ମୁକ୍ତ
ନିତ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦେ ବସିଲେ;
ଧନ୍ୟ ଏହି ଭକ୍ତିଲୀଳା ଦ୍ରୁତ ଚିରାଗ୍ନିଶିଖର ପ୍ରତି ଆଶା
ଜଗିଛି ଭକ୍ତିର ବାସରେ ଦେବ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ।୧୯।

ଧନ୍ୟୋ ଶଶୁନ୍ତ୍ୱସ୍ୱରେ ସୁଖମିତମମଳଂ
ମାନନ୍ଦସଂସ୍ଥଂ ସମନ୍ତାତ୍
କୋପ ଜ୍ୱଷଣ ସ୍ୱପତ୍ନ୍ୟେ ଗୁପ୍ତ ସତ୍ତ୍ୱ ସ୍ୱରୂପ
ନାମଶ୍ରେଷ୍ଠ ଧ୍ରୁବୋଽପି ।
ସର୍ବାପଦ୍ଧ୍ୟସ୍ତଭାବମର ନିକର ଦଗ୍ଧ
ଘୋର କଷ୍ଟାତ୍ ବନ୍ଧୋଃ
ପାଦ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱାଶ୍ରୟଣାତ୍ କମ୍ପକଗତ ସ୍ୱପ-
ଣ୍ଟଂ ଜଗନ୍ନାଥ ସମର୍ଥଂ ।୧୯।

ନିଗୂଢ ସଙ୍କେତକୁ   ପେଷ ସୁଦର୍ଶନକୁ
ଏବେ କି କାରଣେ ନ ପେଷ;
ନଷ୍ଟେ ମାରିଷ ନାଶ   ଗଲେ ହେ ହୃଷୀକେଶ
ଏଥି କି ହୋଇବ ପୌରୁଷ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ନ ସହି ଆରତ ବଚନ,
ନିସ୍ତାରିଛ ନୃପ କଦମ୍ବ;
ନିଧନ ସମୟରେ   ମାରିଷ ଜନ ଠାରେ
ଏବେ କି କାରଣେ ବିଳମ୍ବ ହେ । ମହାପ୍ରଭୁ ।୨୦।

ନୀଳାଦ୍ରୌ ବାସିନାର୍ତ୍ତି ପ୍ରଖର ଦର ହରଂ
ଛେତ୍ତୁମୁଗ୍ରଂ ଦବାରଂ
ପୂର୍ବସ୍ମିନ୍ ପ୍ରାର୍ଥିତସ୍ତ୍ୱଂ କଥମୁ କିମଧୁନା
ନାଚଳଦ୍ଧସ୍ତତୋଽସୂଂ ।
ନାଶଂ ପ୍ରାପ୍ତେ ସ୍ୱ ଧନେ ନନ୍ଦ ନନ୍ଦ କରୁଣା-
ମ୍ଭୋନିଧେ ପୌରୁଷଂ ତେ
କୁତ୍ରାସ୍ତେ ଭୂପବର୍ଗାବନ ଗୁରୁ କରୁଣା
ନିଷ୍ଠୁର ଭୂତ୍ କମସ୍ମ । ୨୦ ।

※ ୨୧ ※

ପରିହରି ସକଳ   ଆଶା ହେ ଆଦ୍ୟମୂଳ
ପଶିଛି ଶରଣ ତୁମ୍ଭରେ;
ପ୍ରଭୁ ତ ଅବଗୁର   କରି ଦେଉଛ ଘୋର
ବିପଦ ସଙ୍କଟ ମୂର୍ଚ୍ଛରେ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ପରାପର ତୁମ୍ଭର ନାହିଁ,
ପରମ ଦୟାଳୁ ଗୋସାଇଁ;
ପତିତ ଗତି ହୋଇ   ପତିତ ଜନଠାଇଁ
ଏତେ ନିର୍ଦ୍ଦୟ କାହିଁ ପାଇଁ ହେ । ମହାପ୍ରଭୁ । ୨୧

ତୃଷ୍ଣାଶାଂ ସଙ୍କଟୋଽସ୍ମିଂ ପତିତ ଜନ ପରି-
ତ୍ରାଣ ତ୍ୟକ୍ତ୍ୱା ଶରଣ୍ୟଂ
ପାଦ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱଂ ସୁଭକ୍ତ୍ୟା ଭଜତି ନନୁ କଥଂ
ସଙ୍କଟାସ୍ୟେ ଦଦାସି ।
ନିତ୍ୟାମିତ୍ର ପ୍ରସିଦ୍ଧୈର୍ନହି ତବ ଭଗବନ୍
ଯସ୍ତ୍ରଦା ତ୍ୱଂ ଦୟାବାନ୍
ଦୁଷ୍ଟା ଦୃଶୋଽପି ଭୂୟଃ କିମୁ ପତିତ ଜନେ
ନିଷ୍ଠୁରତ୍ୱଂ ଦଧାସି । ୨୧ ।

ଫେଡ଼ କନ୍ଦର ବେଢେ଼,   ଭରସା ଅଛି ଶ୍ରୀପଦେ
ତୁମ୍ଭ ଶ୍ରୀ ଚରଣେ ମୋ ହର;
ପୁଲେନ୍ଦ୍ରୀ ବରେଷଣ   ତୁମ୍ଭେ ତ ତାହା ଜାଣ
ଜାଣି କରୁଛ କ୍ଷମା ଦୂର ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ଘଡ଼ା ମୁଁ କହୁଛି ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ,
ପାତ୍ର ଦୁଷ୍ଟରୁ ତରିବାକୁ;
ଫଣୀ ଶୟନ ଘନ—   ବାଳକ ହୋଇ ଭିନ୍ନ
ନ କର ମୋରଷ ଜନଙ୍କୁ ହେ । ମହାପ୍ରଭୁ ।୨୨

ପୁଣ୍ୟାଶୋକେଷୁ ଶାନ୍ତ ଶ୍ରୁତ ଉତ୍ତରଗିର
ଗ୍ରସ୍ତ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ନଷ୍ଟଂ
ଭୁଯ୍ୟାସ୍ତ୍ରେ ସ୍ତା ଅମ୍ବାଶାତର୍ଣ୍ଣହ କତଶଃ
ସାମ୍ପ୍ରତଂ ସ୍ତ୍ରୀଂ କ୍ଷମି ।
ଜ୍ଞାତୁଂ କୋ ବା ସମର୍ଥଃ ଶକ୍ତୁ ଧରଣୀ ତଳେ
ଷୁଦ୍ର ବଦା ଧନବନ୍ଧ—
ଭୂତ୍ବାତ୍ବଂ ଯିନ୍ଧାଯାସୀଃ ପ୍ରକଟଭୁ ଭୁବନେ
ନନ୍ଦ ସୂନୁଂ ତବୈବ । ୨୨।

ବନ୍ଦନ କରେ ଯାନ *   ଚରଣ ବିଲୋକନ

କରି ପ୍ରମୋଦ ହେଉଥାଇଁ;

ବିଷମ ସମୟରେ   ମୋହ ପଙ୍କ ପାତରେ

ଉଦ୍ଧାର କରିବାପାଇଁ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !

ବିଷମ ସଙ୍କଟ ପଡ଼ିଲା,

ତାହାର କି ଚିହ୍ନ ନ ଦେଖିଲା,

ବିନାଶିବାକୁ ଗାଢ   ବିପତ୍ତିମାନ ଦାଢ

ତେଣୁ କି ଚିହ୍ନକୁ ଭଜିଲି ହେ । ମହାପ୍ରଭୁ ।୨୩।

ରାଜ୍ୟସ୍ତସ୍ତୀର୍ଥାତ୍ ଚକ୍ର ଛବି କର କମଳେ

ନିତ୍ୟାନଶାନ୍ତଂ ବିଲୋକ୍ୟ

ନଦୀକୂପାର ମଗ୍ନାନ୍ପ୍ୟ ଭବମନୁଦିନଂ

ମଦ୍ ବିପନ୍ନାଶନାର୍ଥଂ ।

ଯୋଽତେଽଭୂତ୍ କଷ୍ଟ ରାଶିସ୍ତଦପି ସୁକରୁଣୋ

ନାଭବଦ୍ଦୀନବନ୍ଧୋ

ମନ୍ୟେଽହଂ ତସ୍ୟ ଧାଗ ବିଷମତର ବିପ-

ନ୍ନାଶତୋ ବନ୍ଧମାପତ୍ ।୨୩।

---

* ପାଠାନ୍ତର – ବୈନତେୟ ବାହନ ।

ଭୂମି ଭର ହରଣେ   ପତିତ ନିସ୍ତାରଣେ
ଭୃତ୍ୟଙ୍କୁ ଉଦ୍ଧାରିବା ପାଇଁ;
ଭବେ ମାନବଦରେ   ଚଢେ କଉତୁକ କରି
ଜମ୍ବୁ ତଟ ଭୂଷିତ ହୋଇ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ଭକ୍ତ ବତ୍ସଳ ତୁମ୍ଭ ବାନା,
ଭବ ଭୟକୁ ବଜ୍ରସେନା;
ଭବ ସାଗରେ ଯେବେ   ଭୃତ୍ୟ ଭାସିବ ଏବେ
ସେ କଥା ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ହିଁ ଚିନ୍ତା ହେ । ମହାପ୍ରଭୁ ।୨୪।

ଭୂର୍ଭାରଂ ନିହନ୍ତୁଂ ପତିତ ଜନମଥ
ତ୍ରାତୁଂ ମୁକ୍ତିଂ ମାଧ-
ବ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଭୃତ୍ୟାନ୍ ସମନ୍ତାଜ୍ଜମ୍ବୁପି ଚିଷ୍ପଦରେ
ମାନବଶରୀରୈଃ ପ୍ରାଣେ ।
ଭକ୍ତ ସ୍ନେହୈକବନ୍ଧୋ ଭବ କଳୁଷ ତମୋ
ବୃନ୍ଦ ମାର୍ତ୍ତଣ୍ଡ ଭାନୋ
ଭୃଷ୍ଣାବ୍ଧୌ ଭୃତ୍ୟବର୍ଗଃ ପତତି ଯଦି ତଦା
ଧ୍ୟାତୃରୂପଣା ଭବନ୍ତଂ ।୨୪।

ମହାପ୍ରଭୁ ଅନ୍ତର   କଷଲେ ହେଁ ମୋହର
ତୁମ୍ଭ ବିହୁନେ ଅନ୍ୟ ନାହିଁ;
ମୃଗ ଧ୍ୱଚ ଚକୋର   ସୁଭକ ଜଳଧର
ମୀନ ଜୀବନ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ମୋତେ ଯେବେ ଦୟା ନ ହୋଇବ,
ମୋ ଜୀବ କ୍ଷଣେ ନ ରହିବ;
ମହର କରି କହୁ-   ଅଛୁ ହେ ମହାବାହୁ
ସବୁରି ସମ୍ପୁ ରକ୍ଷକ ହେ । ମହାପ୍ରଭୁ ।୨୫।

ମାର୍ତ୍ତଣ୍ଡଂ ବା ଯଥାମ୍ଭୋ ଜଳଦମିବ ହରି-
ର୍ମୀନସ୍ଥଂ ବା ମରାଳେ
ମୃଗଂ ମାଂ ଚନ୍ଦ୍ରଂ ଭୃଙ୍ଗଂ ଯଦପି ନବଘନ-
ଶ୍ୟାମ କଂ ସନ୍ତ୍ୟଜାମି ।
ମଯ୍ୟାର୍ତ୍ତେ ତେଽନୁକମ୍ପା ନ ଭବତି ଯଦି ମ-
ଜ୍ଜୀବନଂ ଯାତି ନୂନଂ
ଜ୍ଞାତ୍ୱୈତଦ୍ଧି ନବ ଘନାଽନୁଦ୍ଧାନନାବ ମହା
ଫଣେଶଂ କ୍ଷିତି ରକ୍ଷଂ ।୧୫।

ଯାହା ନାମ ସ୍ମରଣେ   ମରଣ ଭୟ ଜନେ
ନୋହେ ଦଣ୍ଡଧର ଦଣ୍ଡକୁ;
ଜଗତ ନିସ୍ତାରଣ   ଆହେଁ ଏତେ ତାଙ୍କ
ହୋଇଲ ବଡ଼ତି କାଳକୁ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ଜୀବ ଜିବାର ନେତ ସ୍ୱନ୍ତ,
ଜାଇଁବା ସମ ନାହିଁ ଦୁଃଖ;
ଯାହା ସାମନ୍ତ ସୁର   ବର୍ଗର ଅଧିକାରୀ
ତାହା ସେବକର ଏ ଦୁଃଖ ହେ । ମହାପ୍ରଭୁ । ୨୭ ।

ଯନ୍ନାମାଙ୍କଂ ବଚନ୍ୟାଂତଶ୍ଚ ଜନ୍ତୁଷ କୃ-
ତାନ୍ତାନୁଷଃ ପ୍ରେରନାଥ
ସ୍ୱୀୟାତ୍ କୃଷ୍ଣାଂ ଦଣ୍ଡ ତର୍ଜାଂ ନ ଗଣୟତି ଦୃଶା-
ନନ୍ଦକନ୍ଦାନ୍ତି ମତ୍ନଃ ।
ତତ୍ ଲୁବ୍ଧୋଽସ୍ମିଂ ସମନ୍ତାତ୍ ଭବନ୍ତି ଯନ୍ଧ ବଚ-
ନାଗର୍ଣସ୍ୟାପି ଲକ୍ଷ୍ୟଃ
କଂ ପ୍ରାଣୈର୍ଯାନ୍ତୁ ନଷ୍ଟଂ ନପୁନ୍ତି ଭବନ୍ତି ଚେତ୍
ପ୍ରାଦୁରସୀତ୍ତ୍ୱ ଦୁଃଖଂ । ୨୬ ।

* ୨୭ *

ବିଶ୍ଵାକ ପଦ ଯାର   ପାଷାଣ କରେ ନର
ଶୋକ କଳୁଷ ନିବାରଣ;
ରଙ୍କ ପ୍ରାପ୍ତ ତାହାର   ପବିତ୍ରର ହେବାର
ଏନିକ ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ଭୂଷଣ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ରମା ଯାହାର ପ୍ରିୟବକ୍ଷ,
ରଯାହ ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟର ପତି;
ଚାଷିଏ ତ ସୁନ୍ଦର   ନୋହିଲା ମୋ ଉତ୍ତର
ଏମନ୍ତ ପ୍ରଭୁର ଏ ମତି ହେ ' ମହାପ୍ରଭୁ । ୨୭ ।

ଯଦଙ୍ଘ୍ରି ପାଦାରବିନ୍ଦୋଦ୍ଭବ ଲଳିତ ରଜୋ
ଯେ ଗତୋ ଯସ୍ୟ ଶୀର୍ଷଂ
ପ୍ରାବାଭୂଦ୍ ଦିବ୍ୟ ବାଳା ଝଟି ଝଟି ଭବତ-
ଧ୍ରୁସ୍ୟ ଭୃତ୍ୟୋଽପି ଶୈଶୁତ୍ ।
[illegible]ଙ୍କା ଭୂଲ୍ଲା ମୂରରେ ଭ୍ରମନ୍ତି ଯଦ୍ଧ ଚଦା
ସ୍ୱାମିନୋ ଭୂଷଣଂ କଂ
ତ୍ରୈଂଚଦ୍ ଭୃତ୍ୟୋଽଟିଭୂମୌ ନ ତୁ ଭବତି କଦା
ସୁନ୍ଦରଂ ବାଣୁ ମାଜଂ । ୨୭ ।

❋ ୨୮ ❋

ଲଲାଟର ଲିଖନ   ତେ କର ଛାରେ ଅଙ୍କ
ଏମନ୍ତ ଅଙ୍କ ହେବ ଅବା;
ଲଭି ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ପତି   ଶୁଣେ ହେ ରମାପତି
କର୍ମକୁ କପାଁ ଆଦରିବା ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ଲୀଳା ମାତ୍ରକେ ଏ ସଂସାର,
ଲୀଳା ପ୍ରାୟେ କର ସଂହାର;
ଲେକ କର୍ମକୁ ଏତୁ   କଥା ହେ ମହାବାହୁ
ଏହା କି ଉଚ୍ଚର ମନର ହେ । ମହାପ୍ରଭୁ ।୨୮।

ଲଲାଟୀଂ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାଂ ଜଗତି କଥମହୋଃ-
ଶ୍ୟନାଂଥା କଃ କରିଷ୍ୟ-
ତ୍ୟସ୍ମିନ୍ନିତ୍ୟଂ ସମନ୍ତାତ୍ ଯଦି ସପଦି ହରେ
ବକ୍ଷ୍ୟସି ଶ୍ରୂୟତାଂ ତତ୍ ।
ଲବ୍ଧସ୍ତ୍ୱତ୍ ବସ୍ତୁ ମୂର୍ତ୍ତିର୍ଧର ହରଣ ସୁଧା
ବାହୁତଂ କର୍ମଜଂ କଂ
ଲୀଳାସ୍ୱୈ ଯସ୍ୟ ବିଶ୍ୱୋ ଭବତି ହରିରୟଂ
ବେତ୍ତିଭୂ ପ୍ରାକ୍ତନଂ ମେ ।୨୮।

ବିତାପ କର ଗୁରୁ ପାପ ଶମନ ପୂରୁ
ଛଷିତ ମାପକେ ଆଣିଲ;
ବଂଶ କର ଅମର ବର କରଣ ଦୂର
ବିନାଶି ବିଧିକ ଜଣିଲ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ବିଷମ ସଙ୍କଟୁ ଉଦ୍ଧର,
ବିଶ୍ୱ ସଂସାରୁ ପାର କର,
ବିଶେଷେ ବାଞ୍ଛାନିଧି ବାଞ୍ଛା କର ସିଦ୍ଧି
ବୋଲି ଅନେକ ବାଞ୍ଛା ମୋର ହେ । ମହାପ୍ରଭୁ ।୨୯।

ବୈଚିତ୍ର୍ୟଂ କର୍ମ କୃତ୍ୱା ଗୁରୁ ତନୟ କୃଳା-
ନ୍ୟନ୍ତକାଦାନସୃଷ୍ଟ୍ୟଂ
ନାଙ୍ଗୀକୃତ୍ୟାବ୍ଜଯୋନେର୍ବଚନମପି ହରେ
ଭ୍ରାବଧୀର୍ବ୍ୱିଦଗ୍ଧାସ୍ୟଂ ।
ବିଶ୍ୱାକୃତାରମଧ୍ୟାଦନ୍ତ କଲୁଷ ମନ୍ତଂ
ପାହି ମାଂ ଘନବନ୍ଧୋ
ବାଞ୍ଛା କଳ୍ପ ଦ୍ରୁମସ୍ତ୍ୱଂ ଜଗତ୍ତ ବିଜୟତେ
ତେ ଯତଃ ସଂପ୍ରେୟୋହଂ । ୨୯ ।

ସେବକ ହୋଇ କରି ପ୍ରଭୁ କୋପକୁ ଡରି
ଭରସି ଯେବେ ନ କହିବ;
ଶୁଣ ମହିମା ମେରୁ ଏ ଦୁଃଖ-ଜଳଧିରୁ
କେମନ୍ତ ପ୍ରକାରେ ତରିବ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ସର୍ବଜ୍ଞ ପୁରୁଷ ଗୋସାଇଁ,
ସକଳ ଜୀବ ହୃଦେ ଥାଇ;
ସେବକ ଦୁଃଖ ଜାଣି ଦୟା ନକଲେ ପୁଣି
ଆଉ ଜାଣନ୍ତା ଅଛୁ କେଉଁ ହେ । ମହାପ୍ରଭୁ ।୩।

ଶଙ୍କାଂ କୁତ୍ରାପି ଭୃତ୍ୟୋ ଯଦି ମନସି ସଦା
ସ୍ୱାମିନ କ୍ରୋଧମୁକ୍ତ୍ୟା
ସ୍ୱଂ ଦୁଃଖଂ ନୋ ବଦିଷ୍ୟତ୍ୟେତ ଭବ ଜଳଧେଃ
କୋ ବିଗାହ୍ୟଂ ସମର୍ଥଃ ।
ସ୍ୱାମିନ୍ ସ୍ଥିତ୍ୱା ତ୍ୱମେବାଖିଳ ଜନ ହୃଦୟେ
ସେବକସ୍ୟାନ୍ତରଜ୍ଞ
ଦୁଃଖଂ-ଜ୍ଞାତ୍ୱାନୁକମ୍ପାଂ ଯଦପି ନ କୁରୁଷେ
କୋଽନ୍ୟୋ ବିଜ୍ଞାତୁମନ୍ୟଃ ।୩।

ଶୁଣି ତୁମ୍ଭ ଭରସା ବିଶ୍ରାମ ନାମେ ଆଶା
ନଟବଶି ଅଛୁ ଶ୍ରୀଚରଣେ ;
ସୁଖ ସାଗର ହୋଇ ଦୁଃଖ ସାଗରେ ନେଇ
ମେଲି ଦେଉଛ ଅକାରଣେ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ସେବୁଛୁ ତୁମ୍ଭ ପାଦ ଦୁଇ,
ଶୋକ-ସିନ୍ଧୁ ତରିବା ପାଇଁ ;
ଶ୍ରୀବତ୍ସ ଲାଞ୍ଛନ ହେ କରି ପ୍ରତି କାରଣ
କରୁଣା କଟାକ୍ଷେ ଅନାଇଁ ହେ । ମହାପ୍ରଭୁ । ୩୧ ।

ଷଡ଼୍‌ବର୍ଗଂ ହନ୍ତୁମେନଂ ମମ ହୃଦୟ ଭବଂ
ପାଦପଦ୍ମଂ ସଦା ତେ
ବନ୍ଦେଽହଂ ଘନବନ୍ଧୋ ପୁନରପି ସୁଦୃଢ଼ଂ
ଦୁଃଖନାଶ ବ୍ରତଂ ତ୍ୱା ।
ଧୃତ୍ୱା ଖେଦାବ୍‌ଧି ମଧ୍ୟେ କଥମମମଳଚନୋ
ମାଂ ପ୍ରମୁଞ୍ଚେଃ ସ୍ୱକଂ ବୈ
କ୍ୱାସ୍ତେ ତେ ବାନୁକମ୍ପାହ୍ୟଣୁମପି କୁରୁତା-
ମଦ୍ରିବାସିନ୍ନନାଥେ । ୩୧ ।

ଶେଷ ବିରଞ୍ଚି ଶିବ   ସୁର ଆଦି ବାସବ
ଶୁକ ସନକ ସନାତନ ;
ସେବେ ଯେଉଁ ପଦ୍ମରେ   କୋଟି ଲକ୍ଷ ଅଂଶରେ
ମୁଁ ଦାସ ପଣେ କି ଭଜନ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !
ସବୁ ଭରସା ଅଛୁ ଏଣୁ ,
ଶରଣ ନସ୍ତାରଣ ଯେଣୁ ;
ଶୁଣିଅଛୁ ଆଦ୍ଭୁତ   କଥାଏ ତହ କରି
ସୁମେରୁ ସମ କର ରେଣୁ ହେ । ମହାପ୍ରଭୁ । ୩୨ ।

ସର୍ବାଧୀଶାବ୍ଜଯୋନି ପ୍ରଭୃତି ସୁରଗଣାଃ
ସିଦ୍ଧସଙ୍ଘାଃ ଶୁକାଦ୍ୟାଃ
ସେବାଂକୁର୍ବନ୍ତ ଯସ୍ୟାଙ୍ଘ୍ରିପଦ କମଳେ
ଭକ୍ତିତୋଽହର୍ନିଶଂ ବୈ ।
ସ୍ୱାମିଂସ୍ତସ୍ୟାପି ସେବାଂ କଥମପି ରଭସା
କର୍ତ୍ତୁମୁକ୍ତୋ ଭବେୟଂ
ଜ୍ଞାତ୍ୱା ଶୋକାର୍ତ୍ତବାନ୍ତ୍ୱାଂ ତବ ଖଳୁ କରୁଣା
ନୌକୟା ପାହି ବତ୍ସ୍ତ୍ରା । ୩୨ ।

* ୩୩ *

ହୃଦୟେ ଅଛି ମୋର   ଏ ସଂସାର ସାଗର
ତରିବି ତୁମ୍ଭ ମହିମାରୁ ;
ହେଉଅଛି ସଂଶୟେ   ଯେଣୁ ମୋର ହୃଦୟେ
ଅକରୁଣା ମହିମା ମୋରୁ ହେ , ମହାପ୍ରଭୁ !
ହୋଇଲା କର୍ମ ମୋ ବଇରୀ ,
ହୃଦୟ ଦହଇ ମୋହର ;
ହେତୁ କର୍ମର ରୂପେ   ତେଣୁ କର ଅଦୟେ
ଉଦ୍ଧାର କଲି ଦଇତାରି ହେ । ମହାପ୍ରଭୁ । ୩୩ ।

ହୃଦ୍ୟାସ୍ତେ ମେ ସଦୈତତ୍ ଖଲୁ ଭବ ଜଲଧେ-
ସ୍ତେ ମହିମ୍ନା ମୁରାରେ-
ପାରଂ ଯାସ୍ୟାମି କିନ୍ତୁ ପ୍ରଭବତି ହି ହଠେର
ସଂଶୟୋ ବା କଥଞ୍ଚିତ୍ ।
ଯସ୍ମାଦାର୍ତ୍ତୈକବନ୍ଧୁର୍ମମ୍ପି କଲ କରୁଣାଂ
ଦାତୁମହ୍ୟାପି ଭୂୟଃ
କାର୍ପଣ୍ୟଂ ପ୍ରାପ୍ସ୍ୟସି ନୋ ବତ ଭୁବନପତେ
ଛିନ୍ଧି ମତ୍ କର୍ମ ପାଶଂ । ୩୪ ।

କ୍ଷମା ସାଗର ବୋଲି   ତୁମ୍ଭ ମୂର୍ତ୍ତିରେ ସିନା ମୂର୍ଦ୍ଧ୍ୱ

ଜଣାଉଅଛୁ ଏଣୁ ବାରେ :

କ୍ଷଣେହେଁ ମୋହ ମନ   ନ ରହେ ତୁମ୍ଭ ଧ୍ୟାନ

ଗୁଣ ଗାୟନମାନଙ୍କରେ ହେ, ମହାପ୍ରଭୁ !

କ୍ଷୋଭ ଯେବେ ମନେ ନୁହନ୍ତି ,

କ୍ଷଣେହେଁ ନାମ କେ ଜପନ୍ତି ;

ସ୍ଥିର ଧ୍ୟାନ ଧାମର   କୃଷ୍ଣ କପାଳଁ ତ୍ରାନ

ଭବ ସାଗରକୁ ତରନ୍ତି ହେ । ମହାପ୍ରଭୁ । ୩୩ ।

କ୍ଷୋଭେ ମନ୍ଦାନସୋଽସ୍ମି ଯଦପି ନ ଭବତା

ପାଦପଦ୍ମେ ସଦା ନତ

ଭକ୍ତ୍ୟା କିଂ ବା ଦୃଢାସ୍ୟାଦତ୍ର କରୁଽଗିର

ସାମ୍ପ୍ରତଂ ଜ୍ଞାପୟାମି ।

କ୍ଷେମାବେଧ ମାମଶକ୍ତଂ କଳ ଗୁଣ କଥନେ

ଶ୍ରୀ ପତେ ଧ୍ୟାନ ମ୍ଲାନଂ

ବଶ୍ୟାବେଧଃ ପାହ୍ୱବକ୍ଷ୍ମୋ ସପଦ୍ଧ ଭବ କୁ—।

ନୌକୟା ପାନବନ୍ଧୋ ।। ୩୪ ।

ସମ୍ପାଦନାଙ୍କ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବହି

୧. ସାବିତ୍ରୀ ଚରିତ (ବ୍ୟାସ)
୨. ଅମୂଲ୍ୟ ଧନ (ଶରତ୍‌ଚନ୍ଦ୍ର)
୩ ଶାବରୀ ଜଗନ୍ନାଥ

ସରସ୍ୱତୀ ପ୍ରିଣ୍ଟର୍ସ, ଫୁଲବାଣୀ

